

Ⓢ Document C-60 Copepods in New York City water

The following is an outline of the first part of Rav Belsky's *teshuvah* regarding the copepod bugs found in the New York City's drinking water. The first part of the *teshuvah* was printed in שעשועי אוריינות Volume 3 (Kislev 5765); it is structured as a response to Rav Dovid Feinstein's ruling that the water is forbidden (C-55), but also deals with the issues raised by Rav Schachter in his *teshuvos* (C-54). The enclosed version was printed in *HaMesivta* 5765, and includes the first part (up to about page קמ"ג) and additional pages.

Introduction (page קל"ד)

1. Seriousness of forbidding something that was always considered permitted.
2. Modern filtration methods weren't available in years gone by, yet people still drank the water.
3. *Iggeros Moshe* Y.D. II:146 says that earlier generations didn't use microscopes and surely didn't violate the *issurim* to eat bugs, even באונס. Rav Moshe Feinstein himself and many other *tzadikim* drank this water for decades.
4. There are many practical and halachic questions on the position that water must be filtered, and the lenient position is the one which is more straightforward.

Size and Frequency (page קל"ה)

- A. It is irrelevant if live copepods can be recognized/identified without a microscope.
1. Very tiny bugs are permitted because לא ניתנה תורה למלאכי השרת.
 2. The bugs in vinegar discussed by the *Poskim*, refer to a thick foam which could easily be seen and the *machlokes* was whether bugs which are visible with the naked eye but only recognizable via a microscope, are forbidden. Once the bug dies and is no longer recognizable, לא ניתנה תורה למלאכי השרת says there's no need to use a microscope to find/recognize them.
 3. *Sefer Ben Avraham*, cited by *Darchei Teshuvah* and Rav Schachter, is discussing a case where the bugs were known to exist, which is different than our case where we have no such knowledge and most of the water doesn't have bugs.
 4. Rabbi Raitport cites *She'ailas Yaavetz* as holding that bugs which are only visible with a microscope are forbidden, and that Rav Shlomo Kluger argued. In truth, both agree that such bugs are permitted and their discussion centers on whether one who checks with a microscope and finds no bugs can be certain their food is bug-free.
- B. Filtering is only required for a known *issur* and not for tiny bugs that haven't been identified.
- C. Copepods found New York City's reservoirs and drinking water aren't the same type of bugs seen alive in the water drawn from Prospect Park Lake.

D. Visibility & size; frequency & מיעוט המצוי.

1. How the presence of bugs in New York City's water was discovered.
2. Copepods can't be considered visible to the naked eye if no one drinking the water saw a bug during the past 100 years.
3. Even "experts" often have trouble finding visible, "real" bugs in the water.
4. Some people can see copepods without magnification, but most people can't unless many bugs are collected in a small vial.

Status of Reservoirs (קל"ט page)

E. Reservoirs are considered בורות and therefore bugs found in them are permitted until they leave the water.

1. Description of New York City's water delivery and reservoir system
2. The copepods grow in Kensico reservoir and are killed by chlorine and turbulence.
3. Definition of "בור" and "נובעים" as relates to *hilchos tola'im* (i.e. the current status of the water) is different than for *hilchos Mikvaos* (i.e. the source of the water).
4. According to the understanding of those who forbid the water, a "בור" as relates to *hilchos tola'im* doesn't exist.
5. Kensico reservoir is a בור like any other and the source of its water is irrelevant.
6. *Ra'avad* holds that a ביבר in which the water is only removed from the side (as opposed to the top) isn't considered a בור.
7. The term "ביברין" is limited to bodies of water that are connected to a river.
8. A ביבר is a body of water which hasn't reached its "final destination" (before use) while a בור refers to water collected for its final use.
9. Kensico reservoir is a בור since the collected water is now ready for end-use and won't return to the flow of a river.

F. What's to be lost by filtering

10. Filtering water makes it halachically worse because when the filter disintegrates the trapped bugs will get into the drinking water (and such bugs are forbidden since they've already left the בור).
11. Copepods are so small and our water is pressurized, that the bugs pass through the cloth.
12. EZFilter doesn't have aforementioned concerns, but...

Shabbos (קמ"ג page)

G. Filtering on *Shabbos*

1. Water that can't be drunk without filtering, can't be filtered on *Shabbos*. Some suggest, based on *Nishmas Adam* (even though *Chayei Adam* disagrees), that separating issur from *heter* is permitted if the *issur* isn't inherently undesirable.
2. *Magen Avraham* 500:12 says *chailev* in meat is one min so it isn't *borer* to *traiber* the meat because they are only "2 *minim*" as a result of the *issur* to eat *chailev*. In

- other words, *issur* can't make one *min* into 2. However, if 2 *minim* are mixed, it's *borer* even if the only reason you're removing one *min* (the copepod) is due to its *issur*.
3. If copepods cause the water to be *assur*, it's clearly *borer* to filter the water.
 4. *Chazon Ish* only permitted "*borer*" if the filter was just to keep leaves out (as opposed to filtering for dirt). *Chazon Ish* does not differentiate between a filter that is attached or separate from the sink.
 5. Having in mind that you're running the water for hand-washing (and then using some for drinking) doesn't make you an *aino miskaven* for the *borer*.
 6. Most Jews follow the opinion that New York City water doesn't need filtering, so the water should be considered "drinkable without filtering" and filtering should be permitted on *Shabbos*...
 7. ...But those who hold filtering is required, hold that everyone requires it, so according to them the water is not drinkable for most people. Water that's for washing dishes and vegetables can be filtered since not "needed".
 8. Those who hold the water doesn't require filtering and are doing so just as a *chumrah*, are allowed to filter drinking water on *Shabbos*.

H. Cleaning EZFilter on *Shabbos*

1. EZFilter has to be cleaned every day or two which raises the issue of *boneh/soser* if one unscrews it on a 2-3 day *Yom Tov* and puts it back on.
2. As relates to *binyan* for *keilim*, something which is usually *rafui*/loose is permitted. But as relates to *binyan* in the ground (i.e. where even *rafui* is effective) even a loose attachment is *assur*.
3. Screwing on an EZFilter makes it fully functional so it is *binyan* even though it's *rafui*.
4. Attaching an EZFilter isn't considered a *binyan arai* (temporary building). The EZFilter is considered *kavuah* even though it has to be taken off every day or two.

Hilchos Ta'aruvos vs. chiyuv bedikah (page n"הק)

1. People confuse the *halachos* of *ta'aruvos* with those of *bedikah* for a *miut hamatsui*. When should you use rules of *lach b'lach*, *beryah*, and *davar chashuv*, and when should you follow *rov*.
2. Recent confusion forces him to explain the difference.
3. *Hilchos ta'aruvos* applies when *issur* (or its *ta'am*) is hopelessly lost in a food in a manner that is not discernable or removable.
4. *Hilchos ta'aruvos* applies when we know that something from a group of *issur* (or *safek issur*) fell into the group of *heter*. But if there never was *issur* by itself (which fell in) then it's not a *ta'aruvos* even though we are 100% sure that some

issur (e.g. *teraifos*) is inherent to the group. [In that sense, a *ta'aruvos* requires a sure *issur* (or *safek issur*) to be in the mixture].

5. When one of the *ta'aruvos* leaves the group, we can (sometimes) be *toleh*/assume that it was the *issur* that left. This is because once one leaves, you can no longer be sure that there is *issur* in the group (because it may be that the *issur* left), so it loses its identity as a “*ta'aruvos*”.
6. A *ta'aruvos* must be limited to a defined group and can't be all the animals or all the cabbage in the entire world or area.
7. Water system in New York City can't be viewed as a *ta'aruvos* of *issur* (bugs) and *heter* (water) because (a) no *issur* was ever seen to fall into the *heter* and (b) the system is too large and undefined to be a “group”.

Miut Hamatsui (קני"ג page)

1. *Mid'rabannan*, one is required to check for things that are *miut hamatsui* even though *mid'oraisah* you'd rely on *rov*.
2. Checking in cases of *miut hamatsui* is a *takanah* (in many cases) rather than a *din*.
3. Definition of *miut hamatsui*; *Rivash* – close to *rov*, happens commonly, can't escape it, not surprised to find it...
4. *Mishkenos Yaakov* – 10% likelihood is *miut hamatsui*.
5. [Others give a more lenient definition, but *Mishkenos Yaakov* has been accepted]. *Mishkenos Yaakov* is discussing cases like *teraifos* where a “fault” makes the whole animal *assur*. In recent years, people have extended that to bugs in vegetables where the presence of bugs in a head of lettuce doesn't make the whole head *assur*, as only the bug is *assur* (and this isn't considered a *ta'aruvos* as above).
6. Rav Elyashiv notes (C-5) that logically one can differentiate *teraifos* from bugs (as above) but concludes that one should be *machmir*. [Rav Elyashiv appears to have forbidden if 1 in 7-10 leaves has a bug, but others changed it to read 1 in 7-10 heads of lettuce].
7. [Assuming we follow the strict approach and say that if 1 in 10 units has a bug the entire lot is forbidden]...that is only possible by cabbages (and similar items) which have an easily-defined unit – a head of cabbage. However, water has no natural “unit” which we can use in determining if 10% of the units are infested.
8. 10% isn't a magical number, it's just a tool in determining *matsui* which *Rivash* defined as being common and not surprising. If in a certain case, the 10% barometer isn't effective in making that determination, then obviously we have to use alternative, logical methods. Everyone knows that the copepods are hard to find in water, and therefore the water can't be considered to have a *miut hamatsui* of bugs.

המתיבתא

קובץ תורני

יוצא לאור

ע"י תלמידי בית המדרש

ברוקלין נ.י.

תשס"ה לפ"ק

היות שהקובץ יצא לאור בשעת חפזון נפלו בה כמה טעויות
הדפוס, ע"כ סדרנו קונטרס לוח התיקונים בסוף הקונטרס,
ובכל מקום שהקורא נתקל בדברים שאינם מובנים לפום
ריהטא יש לעיין במדור התיקונים

המתיבתא

שעת תשס"ה לפ"ק

העורך: מורנו הרב יצחק יעקב סעקולא שליט"א מנהל רוחני

חברי המערכת

הרב יעקב אהרן פראסקי

הרב ישראל מאיר קרעמער

הרב אברהם האס

הרב יצחק טייבי

הרב נפתלי צבי לעשקאוויטש

הרב יוסף חיים פערלמאן

תוכן הענינים

בשער המתיבתא ----- יא

זכרון לראשונים

בענין תוך כדי דיבור בהקדש ----- יז
מרן הגאון ר' שמעון יהודה הכהן שקאפף זצ"ל

משיעורי הרמ"ם דישיבתנו

בענין שליח שלא ניתן לגירושין ----- כה
מרן הגאון ר' שלמה היימן זצ"ל

בענין שכח ולא הבדיל במוצ"ש ----- לג
מרן הגאון ר' רפאל ראובן גראזאווסקי זצ"ל

בסוגיא דמודעא רבה לאורייתא ----- לו
מהני"ל

בענין זמן אכילת קרבן פסח ----- מג
מהני"ל

מורנו הרב ישראל הלוי בעלסקי שליט"א

בענין המים שבעיר נוא יארק

הנה יצאה מקרוב הכרזה בחתימת ידידי הגאון המפורסם מוהר"ר דוד פיינשטיין שליט"א בכותרת "פסק הלכה" הדורשת לסנן כל המים שבעיר נוא יארק בסבת שרצים שנמצאים שם, ונלוה לפסק זה חתימות מאחרים מפוסקים הגדולים שליט"א המאשרים דעה זו והיה נראה מכ"ז כדבר גמור ומוחלט שכן יש לחייב למעשה, מיהו תורה היא וללמוד אנו צריכים ובפרט כי דבר זה מהחמורות ביותר כי לפי דבריהם נאסרו כל מימי העיר ומה יעשו הולכי דרכים או מתאכסנים אצל חבריהם, ודבר כזה לא נשמע מעולם, ועירנו זו הרבה יותר גדולה מרוב מדינות שמימי קדם ומי שמע מאז ומקדם שאסרו מי המדינה לתושביה.

ולכן בודאי חמור הוא עד מאד לאסור מה שלא נאסר מעולם, והסינון המיוחד שהמציאו בזמנינו לא היה בידם בזמן הקדום, וסינון שע"י בגד מגרע ואינו מועיל כאשר נבאר בע"ה, והמים שהיו לפני כל תושבי עולם מימות עולם היה בדיוק באותו המצב ממש כמים שלנו עתה כמו שנתברר מקרוב ע"י בדיקת ים כנרת והרבה מקומות, והיו שותים אותם ישר בלי סינון כמבואר בגמ' (עירובין פ"ז ועוד) וכידוע לכל בר דעת (ומה שנמצא כעת שבהרבה עיירות גדולות מסננים מימיהם, זה דבר חדש שחייבה הממשלה לע"ע מפני לכלוך המים וגריעותא דידהו מה שאין כן בנוא יארק שמימיה נחשבים לנקיים לדעתם, אבל לפני זה היו כולם שותים ישר מאותם המים שלפנינו), נמצא שלדבריהם כל הקדמונים היו שותים איסורים חמורים כל ימי חייהם.

והנה מרן רשכבה"ג מוהר"ר משה פיינשטיין זצוקלה"ה כתב באגרתו הקדושה יו"ד חלק ב' סי' קמ"ו וז"ל שם, ואף אנחנו קטני קטנים ידענו זה לדבר פשוט שא"צ לפנים כי לא הוזכר זה בגמ', וכל הדורות הכשרים הגאונים והצדיקים והחסידים לא השתמשו במיקראסקאפ, וברור שהם קיימו כל דיני התורה ולא נכשלו בשום דבר אף באונס, עכ"ל הטהור. והרי הוא בעצמו שתה יובל שנים ממים אלו וכן כל הצדיקים וכו' לא נמנעו אף רגע מלגמוע מים אלו, הרי מצד העבר חמור הדיון הנוכחי עד להפליא, ומה שנוגע לההוה והעתיד, ד' ירחם עלינו כי כבר נמנעו בנים מלהתאכסן אצל אביהם באמור עליהם מימיהם אסורים וכל מאכלם יש בו תערובת איסור, ואין צורך לתאר גודל המכשול ויותר ממה שקראתי לפניכם וכו', אשר על כן מצאתי חובה לע"י ככל דברי ההכרזה הנ"ל ולברר את כ"ז.

ומה שיצא לי הוא שיש לפקפק הרבה ברוב הדברים הנ"ל ואולי ככולם, הן מצד המציאות הן מצד הדין הן מצד הסברה והאמת יורה דרכו, כי דרך ההיתר הוא הרבה יותר ישר ופשוט מדרך האיסור והקורא ידון לעצמו בעין שכלו וכפי הוראת רבותיו, אגב אפרין נמטייה לידידי הרה"ג מוהר"ר יצחק רייטפארט שהוציא מקרוב תשובה להיתר ושמתתי לראות כי בהרבה דברים כווננו לדבר אחד אך יש להוסיף ולהאריך בכמה ענינים כאשר יראה הקורא בע"ה להלן.

א] בפסק האוסר הנ"ל הובא דהואיל ומחיים היו השרצים נראים ע"י תנועתם חל עליהם איסור שרץ המים וא"א להתירם לאחר מיתתם אף דהשתא אינם נראים רק ע"י מייקראסקאפ, הואיל וחל עליהם האיסור שוב אין ניתנים עכ"ל בתוס' ביאור מעט. והנה מה שאין לאסור דבר שא"א לראות אלא ע"י מייקראסקאפ או ע"י זכוכית מגדלת הוא מטעם דלא ניתנה תורה למלאכי השרת, וז"ל ערוה"ש על אתר (יו"ד ספ"ד) אמנם האמת הוא דלא אסרה תורה כמה שאין העין שולטת בו הלא ניתנה תורה למלאכים וכו' ע"ש.

והנה כבר דנו הפוסקים בענין התולעים הנמצאים בחומץ אם לאסור במקום שא"א להבחין צורת התולעת כ"א ע"י זכוכית המגדלת, מיהו כ"ז מיירי במקום שיש קרום עב הצף על פני החומץ שבא לשם ע"י הרבות התולעים וחיידקים, ותומר זה נראה היטב לעין אלא שצורת התולעים הנמצאים שם נעלמה ע"י קטנותם, בהא איפלגו הפוסקים, והאוסרים ס"ל דהעלמת צורתם לא הפקיעה איסורם שכבר נאסרו ידיעתי עדיין לעין כל ע"י החומר שהשאירו, אבל בענינו לא יתכן לומר שמי שרואה לפניו כוס מים נקיים וברורים שיצטרך לבדוק ע"י מייקראסקאפ אולי ימצא בו מה שהיה ניכר לעין בעת חייו ע"י תנועתו, כי מפני אותו טעם ממש, ר"ל דלא ניתנה תורה למלאכי השרת, א"א בשום פנים לחייב לבדוק כדי למצא מה שאינו נראה אלא לעין מלאך ולא לאדם, ומה בכך שכבר חל איסור על איזה שרץ, הלא אנו נקטינן דהשרץ האסור ליתא כאן כלל כי כן הרוב מחייב אלא דאולי יש חיוב לעשות בדיקה ע"י אמרינן דהשתא אינו נראה וא"א לבדוק אחריו ולכן בודאי אף אילו נמצא כאן אותו שרץ אמרינן דנתהפך להיות היתר גמור כי התורה התירה לגמוע מים אלו ואין לאסור מה שהתורה התירה ושפיר פקע איסורו.

ותמיה אני מאד על מה שראיתי ציטוט ע"י ידידי הרה"ג ר' צבי שכתר שליט"א מספר בן אברהם ורצה להשוות מה שכתוב שם לענינו כאן, ואני שמתי עין למה שהובא בס' דרכ"ת בשם ספר זה ושם מיירי באיסור ידוע ומבורר רק שעוברים התולעים ע"י סינון והמחבר הנ"ל רצה לאסור אף אחרי הסינון ואיפלגו עליה שאר פוסקים, וכל דבריו אינם ענין למה שלפנינו כי אנו איירינן בלא ידיע האיסור ורוב המים לית בהו האי איסורא כלל אלא שאולי

יש לחייב בדיקה מצד ענין מיעוט המצוי, והרי אין לחייב לבדוק אלא ע"י העין כמבואר לעיל ולכן הכל מותר כי העין לא תתפוס צורת השרץ אלא כמעט מזער אולי באחד מאלף שהוא מיעוטא דמיעוטא ואין להתחשב בו כלל ולכן הכל מותר כמו שנתבאר.

אגב מה שהביא הג"ר יצחק רייטפארט שליט"א מאמר משו"ת שאילת יעב"ץ ובין הדברים נמצאים מלים אלו "ומבדקי נמי בשמשא או ע"י כלי זכוכית מגדיל" ואח"כ הביא מתשו"ר שלמה קלוגער שחלק עליו וכתב דזכוכית המגדלית אין בה רא"י וכו' עי"ש, מדברים אלו היה נראה בשטחיות שלדעת היעב"ץ חייב אדם לבדוק ע"י זכוכית מגדלת ושיש לאסור מה שלא נראה לעין אלא ע"י זכוכית מגדלת (כמו בענינו), המעיין שם יראה שלא כיוון לזה הגאון יעב"ץ כלל אלא שכתב שיש לבדוק ע"י ראות עין יפה או בשמשא ומי שבדק כך ולא מצא בו שוב אין לחוש, כן כתב בפירוש שם אלא שהוסיף שמי שבדק ע"י זכוכית מגדלת ולא מצא ג"כ יכול לסמוך ולאכול משופרי דשופרי, הרי הקיל לסמוך על בדיקת הזכוכית ולא החמיר בשום פנים והגר"ש קלוגר חלק עליו ואמר שאין להקל בכך וז"ל, אבל ע"י כלי זה לא נחשב בדיקה להתיר על כך עכ"ל. והמעייין שם יראה שכן הוא באמת ושניהם הסכימו דבבדיקת העין סגי ולא אמר אדם מעולם שהיכא דא"א לראות האיסור אלא ע"י זכוכית (כמו שבמים שלפנינו) שחייב לבדוק אחריו, וכל ענין זה הוא חידוש מקורי שלא נאמר עד הנה בשום ספר או ע"י שום פוסק ממעמד הר סיני ועד היום לא עד ככלל.

(ב) מה שהובא שם (בהכרזה) וז"ל ואפילו אם אינם נכרים בכוס של מים מכ"מ כיון דאפשר לסנן ולהפריד האיסור אינו בטל (עיין ברמ"א סי' צ"ח ד) וכו' ורצה הכותב להוכיח מרברי רמ"א הנ"ל דהמים שלנו אסורים עד שיסננו, המעיין יראה בלי טרחא יתירה שדברי הרמ"א אין להם שייכות לענינו כלל ואביאם בע"ה וז"ל, וכל איסור שמבטלים בששים אם מכירו צריך להסירו משם אע"ג דכבר נתבטל טעמו בששים, ולכן אם נפל חלב בחור התבשיל ונתבטל טעמו בששים צריך ליתן שם מים צוננים וכו'. ויסירנו משם דמאחר דאפשר להסירו הוה כאילו מכירו וצריך להסירו משם עכ"ל.

הרי דמיירי באיסור ידוע שנערכ בתבשיל ורוצים להתירו ע"י ביטול וע"ז כתב דכיון דעדיין ניכר האיסור א"א להתירו בביטול כי יסוד ענין ביטול הוא מה דחשבינן להאיסור כאילו אינו, וזה ביאור תיבת ביטול ר"ל שבטל מציאותו ואינו, ומה שעדיין ניכר א"א להגיד עליו שבטל מציאותו, וזה דבר פשוט עד מאד, והיאך יעלה על הדעת להשוות דבר זה למה שלפנינו דאינו ענין לביטול כלל, כי אנן איירינן בלי ידיעת תערובת איסור לגמרי, לא נפל שום איסור לתוך היתר ולא נתבטל, אלא דיש להסתפק אולי נמצאו כאן שרצים ואולי לא, והרוב

מכריע דאין כאן שרצים ואין כאן בדיקה לפנינו כמבואר לעיל, ולבדוק ע"י סינון אינו ענין להוכר האיסור (ואף אחר סינונים הרבה ומציאת נקודות דקות לבנות א"א להכירם אלא ע"י זכוכית מגדלת) ולפלא לערבב דברים אשר רחוקים זמ"ז כרחוק מזרח ממערב ויותר.

(ג) מש"כ בהכרזה סעיף א' וז"ל, ובעודם בחיים נראים הם לעין בקלות ע"י תנועתם במים וכו' וכו' ע"ש אריכות לשון, כפי מה שידוע לי ושמעתי, באה ידיעה מציאותית זו להמתבר (ולהרבה משיכים ומפלפלים) ע"י מה שהוציאו אחרים מים מפראספעקט פארק לעיק ובהם נראו שרצים קטנים קופצים אנה ואנה, גם אני ראיתים ומאד מענין לראות איך שהם רוקדים וקופצים, ודגמים ממים אלו הביעו לעיני הרבה רבנים וסיפרו באזניהם שהם המה אותם השרצים שרואים במיתתם (ע"י זכוכית מגדלת ומיקראסקאפ) במים שלנו, וע"ז בנו דיק ובנין, וכתבו שירד כבר האיסור וכו' וכו' כאשר הובא למעלה, ואולי האמת כן הוא ר"ל ששרצים שלנו קופצים ונראים לעין כל בקלות כמו השרצים שבפראספעקט פארק לעיק, אבל ליהוי ידיע לכל אלו שהוציאו הוראות בנויות על ידיעה זו שהשרצים שבלעיק הנ"ל אינם ממין זה שלפנינו כלל והם מין אמר לגמרי. כן ביררו בלי ספק ועד היום לא ראו דגמים ממין שלפנינו כמות שהוא בחיים, ולפלא להשוות טבעי השרצים להדדי עפ"י סברות בעלמא, ואני לא הבאתי דבר זה להיות לנפק"מ להלכה כי כבר ביארתי ברור ומוחלט שמה שכבר "חל האיסור" אין בו נפק"מ להלכות בדיקה אלא שרציתי להוכיח להרבנים שלא יכנסו לדברים חמורים ע"י שמועות מרחוק כי רובם בטעות נתנו, ועוד אבאר להלן בע"ה ענין אחר מזה הסוג הנוגע ליסוד הדברים ויראה עד כמה צריך להזהר טרם הפרסום בכירורים אחר בירורים ורק אח"כ להחליט.

(ד) לגבי ענין מיעוט המצוי שהוזכר לעיל רציתי להעיר קצת, ואכלול עמו גם ביאור בענין נראה לעינים, מקודם כדאי הוא להזכיר השתלשלות הבעיא הנוכחית וסיפור הדברים מתחילתם, זה ידוע כי יותר ממאה שנה שחו ממים אלו יהודים יראים ושלמים, ביניהם גם גאוני ארץ ופקחים בעלי עינים חדות לאלפים ולרבוותא ולא פקפקו כלל, וברור שפעמים אין מספר בחנו כמים אלו נגד השמש והסתכלו בהם היטב ולא מצאו דבר שיהא לבם נוקפם עליו, ויהי היום ואברך אתה שהחמיר מאד כבדיקת המרור לפני חג הפסח עד אשר הבחין ככל עלה לבד ע"י כלי ראייה המגדלים וגם מי רחיצת העלים סינן ובחן בכל טפה וטפה שלהם אף שכאו לו ישר מחברת עלי קטיפי שנתפרסם ששלהם נקי לגמרי, וישתומם הנ"ל כי מצא במים מדי פעם בפעם שרצים דקים אשר לא שבעתם העין, והשב שבודאי באו עם המרורים מארץ גידולם ויצא לו לפי זה שלא כן הצהירה חברת העלים שתוצרתם נקי מחשש תולעים, ונדמה לו שמעתה יצטרכו הכל לבדוק בהם כבכל ירקות והתלונן ע"ז אצל בעלי החברה, הללו בקשו שישלח להם דגם ממה שמצא וכן עשה וישלחו לו בתגובה

ששרצים אלו מהמים שלו ולא מהירקות שלהם ושלחם נקי לגמרי ויבדוק על זה ומצא שכן הוא באמת אלא שעתה חמורה הבעיא השנייה מן הראשונה כי המים מלא שרצים רח"ל, ויבא הלז דבריו אצל רבני העיר ובזמן מועט יצא הדבר לרחוב וישתוממו עליו רבים.

הנה אלמלא מקרה זה היו עוברים עוד מאה שנה טרם ירגישו כי יש מקום עיון כהמים כי מה שלא תפסה העין עד הנה היה מפני דקות הבריות הנ"ל עד אשר תשעים ותשע אחוז מהם ויותר לא יתפשו עין הרואה בלי סיוע אף אחרי שהתלמדו רבים חכמת בדיקתם, והשתא יש לשאול היתכן שמה שעברו עליו יותר ממאה שנה והביטו והסתכלו בו אלפים ורבעות מעינים ולא הרגיש בו אף אחד מהם לאמר יש כאן איסור או חשש איסור היתכן שזה יקרא נראה לעין.

והנה איש אחד הביא לי כמות גדולה ממים שלקח ישר מהברז והראה לי המון נקודות לבנות מסתובבסם שם והבטתי בהם ע"י ה"לופ" (זכוכית מגדלת) שלי ומצאתי שכמעט כולם הם מפסולת נייר או דבר אחר הבלתי מפסיד ורק אחדים היו מסוג השרצים הנ"ל, אולי שנים שלשה מתוך חמשים, פעם אחת בא ראש בעלי הדברים למשרד של ארגון לכשרות כדי להראות לרבני הארגון מה שצריכים לדקדק עליו וסינן שם מים כמו שעתיים וחצי ועדיין לא נמצא בידו אף דגם אחד ממה שמתרעמים עליו כדי שיוכל ללמד על ידו, וכן שמעתי סיפורים כאלה פעמים רבות מאנשים שהיו אצל מעמדים כאלו בעצמם כי טרחו והתייעפו עד אשר עלתה בידם למצא אחד או שנים, ועדיין היום אף אחר שנוצרו המון בקיאים ומומחים הצועקים שזכו להכיר האיסור כמו עיניהם, פוק חזי היאך מתייגעים לפעמים ועמלים הרבה טרם יעלה בידם השרץ הדרוש, ואיך שאף אחר שיזכו לקבץ צבורת נקודות לבנות עוד לא יצליחו לתפוס המיוחד שבעדרו, ר"ל אותו הענק שאפשר לתפוס צורחו בעינים מגולות בלי סיוע של זכוכית מגדלת.

אמת שאחרים אומרים שרואים הנקודות האלו הרבה פעמים אבל מה שיותר רגיל אצלי הוא אלו שלא זכו לראות כ"א מעט מזער ואולי לגמרי לא כ"א ע"י מה שהראו להם חבריהם הבקיאים שאספו כעמיר גורנה והתלמדו לראות מה שלא נראה לעין חבריהם ר"ל האנשים הפשוטים כמוני כמון, כעם ככהן, הנשבע כאשר שבועה ירא, היתכן שנתחייב כבדיקה עליהם ושנקראם נראה לעין או מיעוט המצוי, ואגיד אל הקורא שבדברי דברים מעין הנ"ל לאחדים ממכרי נגשו אלי כמה פעמים אנשים צדיקים ונתנו לי תודה על אשר הצלתי את נפשם מכלימה כי עד הנה פחדו להודות שהם בעצמם ג"כ לא ראו ולא ביחנו בשרצים אלו, אבל חששו שאם יגידו כזה לחבריהם ייחשבו לקלי הדעת או כטפשים בעלי שכל גס ואולי כעוורים שכבר נשחת כח הראות שלהם.

(ה) עתה בע"ה ניגש אל הערפל אשר שם כבוד ד' הסתר דבר, ואומר כי נראה לי ברור שמימי העיר נחשבים למי בורות אשר מותר לשחות ולשחות מהם ואף לערות מברזי הכיונות לתוך כלים ולשחות ולבשל בהם כלי מגיעה כלל אף אם ייראו השרצים לעינים בלי זכוכית מגדלת (אא"כ גדולים כ"כ עד אשר יעבור השותה עליהם בכל חשקצו, ש"ך שם סק"ג).

והנה מקודם אתאר לכם סדר קיבוץ המים ומרוצתם וסדר העברתם לתוך כיורי העיר, הנה יש שטח גדול במדינת נוא יארק רוכו בתוך מקום ההרים הנקראים "קעטסקילס" המערב נהר האדסען אשר משם מתקבץ הרבה מים ע"י מי גשמים ושלגים וע"י מעינות ובארות נובעים וגם מחוץ נתלים הרבה, השטח הלז נקרא וואטערשעד (dehsretaw), ומקומו מתחלק לשני חלקים ראשיים לאחד קוראים לו חלק קעטסקיל (likstac), ולהשני דעלעוויר (erawaled), זה של קעטסקיל מתקבל כולו לתוך מאגר (riovreser), גדול ששמו אשוקען (nakohsa), ושל דעלעוויר מתקבץ לתוך כמה מאגרים ולאחרונה כאותו שנקרא ראונדאוט (tuodnuor), לכל אחד יש מוצא ע"י מנהרה עמוקה מאד הנקרא עקווידאקט (tcudeuqa), ושניהם הולכים תחת נהר האדסען אל הצד המזרחי ושם יש שטח שלישי הנקרא קרוטען (notorc), והוא הרבה יותר קטן בכמותו מאותם שלמעלה, שני המנהרות הנ"ל נכנסים לתוך מאגר מצפון לעיר באזור וועסטשעסטער (retsehctsew). והמאגר הזה שמו קענסיקו (ocisnek), והוא נעשה לקיבוץ סופי להחזיק ברוב רובו של המים העולים ממקומות הנ"ל ומשם מוציאים את המים כפי צורך העיר רכתי עם ע"י מנהרות הנקראים (slennut) ומשם יוצאים לרחובות העיר ע"י צנורות גדולים הנקראים מינס (sniam), ולאחרונה לתוך כל בית ובית ע"י צנורות קטנים עד אשר יכנסו לכיורות ואמבטיות וכו' מקומות השתמשותם, מאז שיוצאים ממאגר קענסיקו, אין המים רואים פני האויר עד שיצאו מברזי ההשתמשות, יציאתם מקענסיקו הוא ע"י שערי פחיתת מים שפותחים וסוגרים תמיד, שאם יניחום פתוחות לזמן ארוך יש לחשוש שיתקלקלו כי יתקבץ לתוך מקום חבורם חול וחצץ וכיו"ב, כן ביארו לנו האומנים, ואף כי ככל שטח קענסיקו בודאי נמצאים שם בארות אחדות קטנות מ"מ מימיהן כטפה מן הים נגד הכמות הענקים של המים הבאים לשם מהמאגרים הגדולים שבמערב נהר האדסען.

והנה כמעט ברור שרוב רוכם של השרצים שאנו עסוקים בהם מתהוים (ר"ל נולדים מביציהם המייקראסקאפיים) בתוך מאגר קענסיקו כי קשה לתאר איך נולדים במקום אחר (יארך הביאור לזה ואכ"מ) ושם גדילים ומשם יוצאים לתוך מימי העיר ומתים בדרך ע"י קלארין (enirolhc), וע"י מרוצת המים (ecnalubrut), כי טבעם לחיות ולפרות רק במים שקטים ועצורים כדברי המומחים, מיהו לא המרוצה לבדה ולא הקלארין לברז בידם להמית השרצים שלנו הנקראים קאפעפאדס (sdopepoc), רק בצירוף שניהם יחד.

והנה בהכרזה הנ"ל בסעיף ג' הביא פלפול ארוך להוכיח מהלכות מקואות ועוד שבמקום שמים נובעים ונחלים באים לתוך אתה בור אף ונעצרים שם ואינם יוצאים, מיקרי האי בור על שם הנובעים ואסור לשחות מימיו במקום שיש לחשוש לשרצים (יעוין ביו"ד ס" פ"ד מקור הדברים והכללים השייכים לענינת עי"ש סע" א'-ג' ואף בסעי' ד' לענין פירש כע"ז).

והנה דיני מקואות בנויים על סוגי המים שהמקוה נוצר מהם, ומים נובעים מקרי מעין וזוחלים, והבאים ע"י גשם ושלג מקרי מקוה ואשבורן, ולשניהם דינים נפרדים וחלקם הכתוב לב' סוגים כמש"כ אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, ומקור המים וצורת יצירתם הוא הקובע מצבם ודינם לא מקום קיבוצם או מצב עמידתם אם עצורים או לא, אבל הדין הנוכחי ר"ל השרצים אינו בנוי גל מקום המים וסוג יצירתו אלא רק על מצב עמידתם של עכשיו והו לא דהיינו זה שדומה לימים ונחלים שם נאסרים הבריות הקטנטנות שבמים ובמה שדומה לכלי מותרים ומקור המים לא מעלה ולא מוריד.

וראיתי שאחרים ציטטו להם תשובת ח"ס חלק אהע"ז ס" ל' וביקשו להוכיח משם שיש ענין למקור המים שאם בא ממקום נביעה לבור נותן לבור דק מעין, ואיני רוצה להאריך כזה כי הכל טעות ובלבול המוחין כי שם מיירי גבור שהוא עצמו נובע מתחתיו לא שבאים לתוכו מים נובעים ממקום אחר וחלילה להעמיס בדעת קדשו של חכימא דיהודאי בעל הח"ס מה שהוא נגד דבריו ממש, וברור כחמה שדיננו הנוכחי אין לו שייכות לחילוקי מקורות המים הבאים לבור, הגע כעצמך הלא כל בור שבעולם שאינו נובע מעצמו באים מימיו ממקום אחר ולא יתכן דין מיוחד לבור לפי הדעת הנ"ל אלא דין שונה לכל בור כפי מקור מימיו, וזה נגד הגמ' והפוסקים ואקצר מפני הכבוד.

והנה כל מאגר קענסיקו הוא כור להחזיק המים המובאים לשם בעד התחלקם לאוכלוסיא דעיר נוא יארק. כמו כל בור שבעולם וכל הפלפול על מקור מימיו הוא בטעות, וציטוט כל המקורות דשם אין אחד מהם נוגע לנו ואולי אילו היתה נביעת מים בצד הבור ממש הולכת ישר אל הבור היה מה לעיין עליו, אבל כאן הרי מביאים המים מרחתוק ע"י מעשה האדם ר"ל מנהרת העקוירדאקט ואין בין זה לכל הבאת מים לבור אלא בגדר כמות.

מש"כ בענין מוצא המים בהא שפיר יש לפלפל אלא שמסקנת הדברים כמו שכתבתי לעיל ר"ל שמאגר קענסיקו הוא בור גמור כי מה שיוצאים המים ממנו הוא על פי החלטת המנהלים ברצותם מרחיב וברצותם מקצר ועוצר ואין שום מוצא שלא סוגרים אותו לפעמים כמבואר לעיל, אלא שיש להעיר לפי מה שנמצא בתורת כהנים ובפירושו הראב"ד שם כפרשת שמיני פרשה ג' אות ב'

ת"ל, מנין לרבות שאר ימים ושאר נחלים שהם מושכים בימות הגשמים ואינן מושכים בימות החמה עד שתהא מרבה להביא את המים שבביברים עכ"ל, ופי' הראב"ד וז"ל, המים שבביברים אינם דומין למי בורות וכו' שהבורות וכו' מימיהם עצורים ככלים ונכנסים בהם דרך ארובה ואינן יוצאת משם אלא דרך ארובה ע"י שאיבה אבל הביברים יש להם פתחים שהמים יוצאין בהם כשהם רוצים עכ"ל, והיה נראה מזה ואף דבכאן מוציאין המים רק כשרוצין כמו שכתבתי לעיל מ"מ אינו דרך ארובה אלא מן הצד ושוב לא מקרי בור אלא ביבר ונאסר כימים ונחלים וצ"ע.

מיהו להלן מובא בראב"ד דהא דמרבינן ביבר לאיסורא במחלוקת שנוי ואזיל רק לתנא דבי ר' ישמעאל אבל תנא דבי דב דדריש כללי ופרטי מתירין, שוב עיינתי בדברי מרן הח"ח בפירושו לתו"כ וז"ל, מים שבביבירין הם החפירות שעושין הציידיים שמתאספים בהם דגים והם זוחלין אבל אינם נובעין עכ"ל, והמקור למה שכתב בריש דבריו הוא ממתניתין במס' ביצה אין צדין דגים מן הביבירין ביו"ט ריש פ"ג, והנה בפ' אלו מציאות מבואר כמקצת ענין הביבירין ע"ש דף כ"ד ע"ב שאני נהר כירן כיון דמתקיל ופירוש רש"י יש בו מכשולים וסתימת גדר שעושין לדגים, ר"ל עושין מקום במרוצת הנהר להחזיק המים ולנדרם שלא יצאו הדגים ומשם לוכדים וצדים אותם ואולי הביבר הוא שונה מעט וחופרין אותו בצד הנהר, אבל בלי חיבור לנהר כלל מהיכן יבואו הדגים ובעל כרחך צ"ל דמי הביבר הם מי הנהר אלא שלפעמים מחזיקים בהם ולפעמים מוציאים אותם ומשאירים את הדגים וע"כ מס' בב"ב דף נ"ד ע"א האי מאן דפתח מיא בארעא וכו' פתח תרי בבי חד מעייל וחד מפיק אדעתא דכוורי עד כאן לשון הגמ' והוא בדיוק כמו שכתבתי.

א"כ אין דומה מה שלפנינו לביבר כלל כי בביבר המים היוצאים חוזרים לרוץ במי הנהר וזהו מש"כ הח"ח דזוחלין נינהו אבל אינם נובעין, ר"ל דלא נפקי מזחילת הנהר אף דלפעמים סותמים מוצאם מ"מ הדר ערבינהו וזה מה שפועל הא דיוציאתם מן הצד ולא דרך ארובה כדברי הראב"ד כי מה שיוצאים דרך ארובה מוכיח על שמצאו מקום מנוחתם הסופי והרי מעתה לא הולכים אנה אלא עומדים מוכנים להוציאם לתשמיש לרחיצה או לשתייה וזהו פי' עצורים ר"ל כלולים ומוכנים לתשמיש כמו במים שבכלי וכזה דומים לכלי ממש בכל פרטיו גם עומדים נחים ושקטים כי תקופת מרוצתם כבר כלתה, ונכנסו לגדר ההשתמשות, לאפוקי היכא דיוציאים מן הצד ככל ביבר שבש"ס וחוזרים ע"ז להתערב עם הנהר כי כבר פעלו פעולתם כצידת הדגים שנלכדו שמה, ומעתה יוכלו לרוץ יחד עם חביריהם לקראת מגמת דרכם כדברי החכם מכל אדם כל הנחלים הולכים אל הים וכו'.

וכל זה שונה לחלוטין ממה שלפנינו ר"ל מאגר קענסיקו ועוד ששמה מתקבצים כל המימות ממקום לידתם, יהיה באיזה אופן שיהיה, כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים או יבצבצו מן המים אשר מתחת לארץ ממעינות תהום רבה, הכל אחד הוא כי אחר לידתם הובלו אל הבורות הגדולים להיות מוכנים לתשמיש בדיוק כמו בכל בור מקוה (אסיפת) מים שבעולם ולא יחזרו למרוצת הנהרות לעולם אלא עומדים עצורים לתשמיש ואין ביניהם לבור רגיל שום דבר אלא בדמיון הרואים ביציאת המים לתוך הפה והכיור מה שדומה למרוצת מים כנחלים וכו' דברים אשר ילאה השכל להכילם ולא יוכל שאתם, ומה הרויחו כיגעתם זו כי אם להשפיל כבוד אבותינו הצדיקים הנכבדים ולעשות מהם עבריינים כאונס לרבואות פעמים, והרי כל בר עין בהיר תראה שזהו הבור שהתיר הש"ס והפוסקים לשחות ממש בלי בדיקה, וכי ישתנה דינו מחמת גודלו וכמותו, ואיזה תועלת יש להמציא חילוקים דקים ומחודשים כדי לבזות להקשות ולהפריך על ידיהם מה שעשו הקדמונים ולהוליד על ידם חומרות נוראות אשר ימרמרו החיים, ומאידך גיסא להשליך אחר הגו הסברא הפשוט, נראה לעין כל בלי זכויות מגדלת שעל ידו יכבדו הקדמונים ויתיישב בקל כל מה שעשו בחייהם הטהורים ושעל ידן יקילו לכל ישראל לשותת מימיהם בלי יגון ואנחה. הלא זה הדרך אשר דרכו בה הראשונים זכרונם לברכה שבכל מקום טרחו ועמלו ליישב ולתרוץ מה שקשה על שהיו לפניהם, ומעולם לא ראיתי ולא שמעתי טרחא ועמל כ"כ ילכו ויגעו וירצו וייעפו להקשות במקום שדרך היישוב הוא פי עשר יותר פשוט.

והנה אולי יחשוב הקורא מה בכך אם אבחר להחמיר על עצמי מחמת פחד העבירה ולנקוט כל צעד אפשרי להשתמר מספק ספיקא קטן ודק מאד, איזה הפסד יש אם אקשר על פי כיורי חתיכת בגד קטן ולהכפילו ועי"ז לסנן המים בסנינון גמור ויהיו יותר טהורים משאלו לא עשיתי, והלא ראיתי עושים כן בבתי רבנים ובני תורה וחשובים, על זה אגיד דבסינון הזה יותר קרוב המכשול מהתיקון והקלקול מצוי מאד כי דרך חוטי השתי והערב של אריגת בגד להיפרד ע"י המים וכל כמה דדוחק המים דורך בכחו על הבגד יתנועעו החוטים ממקומם ובמשך הזמן משתחררים כל הגופות ממלכותם וחוזרים להתערב עם מי השתייה, אבל או ואבוי לאותה שתייה כי לפני לכידתם של השרצים היו מותרים כי לא פירשו עדיין ממימי בורם והרי התורה התירה אז לשותת בלי בדיקה כמבואר לעיל בארוכה, לא כן אחרי הסינון הלז כי כבר פירשו כולם מהמים ונאסרו וכשחזרו לתוך המים אסרו את הכל בשתייה, וכ"ז מפורש בגמ' ופוסקים ע"ש"ע יו"ד ס' פ"ד סעי' ג' וז"ל המסנן מים והיו בו תולעים וכו' אע"פ שחזרו אסורים שכבר פירשו וכו' לפיכך אין לסננו בקסמים וקשים כלילה שמא יחזרו וכו' ויבא לשותות עי"ש היטב.

ומש"כ הרמ"א וז"ל אבל מותר לסננס דרך בגד וכו' עיי"ש אינו ענין למה שלפנינו כי הבגד לגבי אלו הקטנטנים הוא בדיוק כמו צבייטא (עי' בהגמ' והוא הקסמין וקשים של השו"ע) לגבי תולעי השכר, ועוד שבזמנינו שהמים פועלים ע"י דחק ואילון ומתרחבים החלונות שבין חוטי הבגד אף אותם התולעים היו יוצאים אחרי שתאסרו, נמצא לפי הנ"ל שהסינון הזה פעל איסור וסילק את ההיתר והוסיף חטא במקום שכוונו לרחקו.

שמה תאמר הלא יצא מחדש מסנן נפלא שרשת הסינון שלו נעשה מחומר חדש אשר נקביו לא יתקצרו ולא יתרחבו לעולם ונסתלק עי"ז הבעיא מג"ל (וכן כתבתי, במכתב הסכמה לכבוד ידידי הממציא) אף בזה צריך להשתמר מכמה דברים אבארם אחד אחד בע"ה.

ראשית יש שאלה רצינית וחמורה לגבי שימוש בשבת קודש כי סינון ע"י משמרת אסור למי שמקפיד שלא לשתות המשקה בלי סינון, (ויבואר יותר לקמן) כן הוא בגמ' ריש פ"י תולין וכן הובא להלכה בלי חולק אלא שלעומת זה שמעתי פלפולים ארוכים לחדש בזה פתחי היתר, מיהו אף אחד לא נכנס באוני וקשה להאריך בהם אחד אחד כי הדף יכלה והם לא יכלו, רק אביא מספר קטן וילמד סתום מן המפורש, יש מי שבקש לחלק בין סינון שהוא להעביר פסולת הממאסת את המשקה ובין מה שהוא רק אסור ולא נמאס, והעלו הלכס שאין לאסור סינון אם הוא רק להעביר תערובת איסור המעכבת מלשתות את המשקה, ושמעתי שתלו בטחונם על שורה אחת שמצאו בס' נשמת אדם שהביא סברא זו לפלפולא, ואף שפסק הלכה למעשה בספרו חיי אדם לאסור, הספיקו בשורת הפלפול דלמטה לבנות עליה היתרם, ואמרתי נסתכל במקור הדברים ונשימה עליו עין, ונראה אם יש ממש בו יתד לתלות עליו היתר או אדרבא ראי' חזקה לאסור.

הנה המג"א בס"י ת"ק סק"ב כתב על מה דפסק המח' שם סעי' ו' נוהגין לנקר בשר ביו"ט אפילו נשחט בעי"ט, וכתב וז"ל למה אין בזה משום בורר וכו' דברירה לא שייך אלא בדבר המעורב אבל הכא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי וכו', אחרי זה הוסיף וכתב ואפילו לפי מה שכתבתי ס"י ת"ק (ר"ל מש"כ שם סוף סק"ג וז"ל ונ"ל דמותר לקלוט שומן הצף על פני החלב שקורין סמעטני" אפילו בשבת וכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת עם החלב ודוקא שצריך לאכלו בו ביום עכ"ל. עיי"ש, הרי מוכח דס"ל דאפילו מה שהאי לחודיה קאי וכו' יש בו ברירה דמה שסמוך לחלב אסור אף דלחודיה קאי וגם מה שלמעלה לא התיר אלא לאכילו בו ביום) היינו בדבר שהוא פסולת גמור או בב' מיני אוכלין אבל הכא הוא מין אחד ואינו פסולת אלא איסורא הוא דרביע עליו עכ"ל. ר"ל דהפסולת גמור אף במין אחד נחשב לברירת שני מינים זה מזה כמו

אצל קילוף ס' שייט וסוף ס' שכ"א בהג"ה וגם בב' מיני אוכלין כמו בשומן הצף על גבי חלב דהתם דודאי הם שני מינים ושייך בהו ברירה, אבל הכא בניקור הבשר הוה מין אחד אלא דאיסור וכו' ר"ל לא יצא הבשר מגדר מין אחד אלא דהתורה הצריכה תיקון על חלקי החלב והגיד והדם שבו ואינו כתערובת ב' מינים דשייך בה ברירה, וכל זה פשוט הוא עיין היטב בשו"ע או"ח ס' שייט ויצא כמה יסודות אלו מבוארים שם, ושוב לא יעמיס דברים מוזרים בדברי המ"א הקדושים, אבל בתערובת ב' מינים והאחד דבר איסור המעורב במאכל או במשקה כשר ליכא להתיר לברור מטעם דברי המ"א הנ"ל כי אין לך תערובת של ב' מינים יתר חמור וכולט מזה.

ובענינינו, אם נתפוס שהמים אסורים ואסור לשותותם מפאת תערובת מין שני של איסור שבהם אין לך ברירה יותר ברורה מלהעבירם ע"י סינון, או מטעם מרקד כדאיתא בגמ'.

אחר הדברים האלה הוגד לי ששמעו איזה חשבון מיוסד על דברי התזו"א זצוק"ל בס' נ"ג או"ח שלפיו מותר לסנן ע"י מסננת המחובר לכלי המים ואין דין מסנן אלא בשופך מכלי לתוך מסננת, נפרדת, ובשמעי זאת חרדו כל עצמותי כי חילוק זה לא מצא מעולם בדברי החזו"א, כי דבריו ברורים למבין וז"ל שם, ומיהו אפשר כיון שאין כאן שימוש בכברה ממש אף שיש בפנים כנגד חוטמה של כלי כעין רשת לעכב העלים מ"מ י"ל דלא הוי רק כדין ברירה ביד וכו' וכתב עוד וז"ל ואם משמרת שעל הברזא תלויה בשביל לסנן המים מן החול, אם רוב בני אדם אינם נמנעים מלשתות המים בלא סינון וכו' ואם החול מרובה שאין הרוב שותין מהם בלא סינון אסור עכ"ל. הרי ברור שלא חילק בין כברה המחוברת לכלי המים ובין מה שהוא נפרד ממנו רק בין מה שלא בא אלא לעכב העליון למה שבא לסנן חלקי התערובות זה מזה, ושניהם מיירי בתלויים או מחוברים לכלי המחזיק במים ושופך דרכם לכלי אחר, ואיך יתכן שהאחד יבנה ארמון באויר עפ"י דיוק חלש מתוך קטע הניטל ממאמר א' שבס' חזו"א מבלי לעי' בקטע הסמוך לו ממש שסותר את דבריו ומפיל הבנין לארץ. ובענינינו הרי משתמשים בכלי כברה מיוחד לסינון דק וזה ברור ומרקד גמור ואין להאריך בפשוטים.

עוד שמעתי ממי ששמעו מהרבנים ודרשנים שייעצו לפתוח הברזא ולכוון לשם רחיצת ידים ואח"כ להניח להמים שיצאו מעצמם ונמצא שהסינון לשתיה נעשה מעצמו ואין בו מלאכה, קצרתי בדברים אלו מפני הכבוד כי המייעצים הנ"ל חשבו שענין מכוון ואינו מתכוין שבמלאכת שבת היה כענין כוונה בתפלת שמונה עשרה או בקריאת שמע, וחשבו שמי שעושה מלאכה גמורה ובשעת מעשה מחשב באיזה מחשבת היתר הוא מכשיר בזה את המלאכה, ויתכן לפי דמיונם שיהא מותר להשים פת כתנור בשבת ולחשוב בשעת השימה שעושה

כן לשם קישוט התנור, ואח"כ נאפה הפת מאליו, וליהוי ידוע כי כל ענין מתכוון במלאכת שבת הוא מה שעושה מעשה לשם תועלת מיוחדת ומקרי בזה מתכוון אף שכל רעיונותיו מיוחדים אז לענינים אחרים וכן מי שפותח הברזא לתועלת שתיית מים רק שמכוון אז לשם יחוד או לרחיצה וכיו"ב, לא מסיר כ"ז ממעשה מכוון לתועלת סינון לשתייה ככל מתכוון שבענין מלאכה ויודע בדיוק מה שהוא עושה ואין כאן דבר הנעשה מאליו כלל, ומה איכפת שבשעת הסינון מתגלגלין מחשבותיו לכמה דברים אחרים. ואגיד האמת כי מצטער הייתי עד למאד בשמעי דברים הנ"ל כי חושד אני שלא תרפינה ידי המתעקמים מלאחז בדברי אלה ולהתיר ע"י "חידוש" זה כל איסורי שבת והרבה דברים אחרים ה"י

אולם יש לחקור אולי נמצא באמת מקום להתיר הסינון מטעם שונה לגמרי כי לפי מה שבררתי למעלה מותרים המים בלא סינון כלל, אלא שכבר רבו המתדמים שהוא אסור ומקפידים לשתות בלא סינון, מיהו עדיין רבו השותים על הלא שותים ונמצא שרוב בנ"א אינם נמנעים מלשתות המים ויהיה מותר לסננם, כפי המבואר בשו"ע סי' שיי"ט סעי' י' עיי"ש.

אלא שיש לדון בזה הרבה כי שונה מה שלפנינו מדין מים מכוערים כי שם מכירים אלה שמקפידים באותם שאינם מקפידים ויודעים כבירור שבאמת יש דין ושם משקה על מים אלו מטעם אי הקפדת חביריהם אלא שמכירים שמה שהם מקפידים הוא לפי טבעם והרגלם ולא פקע מפני זה שם משקה מתמיד, והכא שאני לגמרי שהמקפידים מחזיקים את שאינם מקפידים כטועים ולדעתם כל אחד בעי להיות מקפיד ונמנע מלשתות מה ששותים הוא באיסור, נמצא דלדעתם בטל שם משקה מהמים עד שיסתננו ולכן להם אסור בהחלט לסנן המים בשבת ואין להם עצה רק ליחד מים מסוננים בכלים לפני שבת, ולא לשתות מים מסוננים בשבת בשום פנים, ואז יהא הסינון מותר להם לשאר דברים, דלא בעי סינון כלל לרחיצת כלים וירקות כי כבר נתברר ע"י הנסיון האמיתי דלא מתדבקים בריות אלו לשום דבר (ולא יחשוב מישהו שאז יהא מותר לו לשתות כי אדרבא אם יודע בלבו שיהא מותר לו השתייה, מקרי מעיקרא מתכוון לשתייה ויאסור הסינון לו לגמרי לפי שיטתו המקפדת - ע"י היטב ותמצא כי כן הוא).

מיהו לאותם המחזיקים בדעת המתירים בלא סינון (וזהו האמת) רק שמסננים להשקיט הצווחה או לאפוקי נפשייהו מהתנגשות, להם יהא מותר לסנן עפ"י שרוב בנ"א שותים ממים אלו ושם משקה גמור עליהם, בלי סינון, (נראה כדבר פשוט שבחשבון רוב בנ"א שותים לא נכלל רק ישראל שומרי תו"מ ואין להתחשב בהקפדה או באי הקפדה של אלו דחביל גופייהו בשקצים ורמשים וד"ל).

ויש להעיר בענין אחר הנוגע להלכות שבת החמורים, וזה שהמסנות הטובות הנ"ל הואיל ונתפסים בהם כל דבר קטן המתערב במים כולל השיריץ החי והמת, ומיני הצומח הקטנטנים הגדלים במים גם אבק של התפחמות ועוד ועוד, ואז ע"י מסתתמים נקבי הרשת הדק שעליהם וצריכים לנקותה מזמן לזמן, ועושים זה ע"י מה שמסירים פרק החיצון של כלי הסינון מגופו הנשאר דבוק לפי הפיזור ומנקים אותו בקל ע"י קינוח בקיטיפ (-÷) או שיטוף מים חזק ותומ"י מחזירים אותו להתחבר לחלק שנשאר בכיור ופועל כבראשונה על צד היותר טוב, והנה על שבת א' אפשר להתקיים בלי ניקוי אלא שלעת סעודה שלישית כבר ירצו המים בכבדות, לא כן בשני ימי יו"ט זה אחר זה וכ"ש בשלשה ימים רצופים כי אז יסתתמו המים ויתבטל תשמישם לגמרי, בלא ניקוי, והנה בהסרת הגוף המסנן מהכיור ובהחזרת יש איסורם חמור של סתירה ובנין בשבת, והרבה שמעתי מאלה שדחו שאלה זו בקש, הניף ידו אל המקום ואסף המצורע, באמרם הלא דבר זה דרכו להיות רפוי דנקטינן בזה כדעת רשב"ג דמותר לפרקו ולהחזיר בשבת, ואין בזה גזירה שמא יתקע דלא עבידא להכי ואדרבא מקפידין בדוקא שלא לחברו בחוזה, וגם הוא בנין עראי דמותר לעשותה בשבת באופנים שונים או לכה"פ להוסיף עליו, ודומה לפקק החלון דהלכה כחכמים המתירים, וכל זה איננו שווה לי כי אדרבא האמת יורה דאיסור גמור יש בזה וכל ההוכחות והציטוטים ("צושטעלען") הנ"ל אינם שווים לכלום כאשר אוכית בע"ה (אבקש סליחה על הקיצור ואביא בע"ה רק ראשי פרקים תן לחכם ויחכם עוד).

מש"כ שדבר שדרכה להיות רפוי מותר ושאין לחוש כלל שמא יבא לתקוע (גמ' סוף פ' כירה ושו"ע סי' ש"ג סעיף ו' ושם), דין זה הוא בדוקא בכלים ולא בבנין בקרקע דבקרקע לא בעי תקיעה בדרך כלל ע"י בגמ' ריש פ' הבונה וז"ל תלתא בניני הוה תתא ומציעא ועילא וכו' עילאי בהנחה בעלמא ולכאור' היה נראה דחייב אף בהנחה בלי חיבור אולם בר"מ פ' י' מהל' שבת הל' י"ב כתב וז"ל ובנדבך העליון אפילו העלה את האבן והניחה ע"ג הטיט חייב שהרי אין מניחין עליה טיט אחר, מוכח דלדעתו שפיר בעי טיט ולא מיחייב בבונה אלא בחיבור גמור, אבל מ"ל רש"י שם מוכח דס"ל דאבנא עילאה היא בלא טיט וחיבור כלל וז"ל ד"ה עילאה דימוס העליון שאין על גביו עוד דימוס אינו חושש אם נוטה האבן לצד אחד דלכך בהנחה בעלמא סגי עכ"ל. הרי ברור דאבן זו אינה מחוברת כלל ולכך נוטה לפעמים לצד אחד, וכן מוכח מלשונם של כל הראשונים שביאר קושיית הגמ' ולטעמיה דז"ל הרמב"ן והריטב"א פ"י והא לאו כלום עבד, מוכח דהנחה בעלמא דבגמ' דהתם פ"י הנחה בלי שום חיבור דעל חיבור בטיט דהרמב"ם ל"ל לאו כלום עבד, נמצא דלכולהו הני רבוותא לא בעי חיבור לבנין בקרקע אא"כ למיסתריה קאי ע"י עירובין דף ל"ד ע"ב וכשו"ע אור"ח סי' ש"ד סעיף י', וטעם כל אלה דהרי האבן משמשת יחד עם אותם המחברים בקרקע לעשות מכולם כותל או בנין המשותף מכולם ולא

חסר מהם החיבור בחזקת לשותפם יחד להיותם פועלים פעולה אחת ומשותפת, ואף מדברי הרמב"ם מבואר היטב דמה שחסר למלאכת בנין חיבור תקיעה הוא רק בכלים מפורדים מן הקרקע דאין בנין בכלים אא"כ הוה בנין גמור וכלי הגמ' שבת קכ"ב ע"ב אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים וגזירה שמא יתקע עכ"ל. הרי דרך התקיעה בחזקת משוי ליה לבנין, ואף דשפיר מצינו תקיעה בחזקת וגזירה שמא יתקע אצל קרקע ועי' בר"מ פכ"ב מהל' שבת הל' כ"ה, התם מיירי בבנין שחסר החיבור להיותו פועל כדרכו עיי"ש והדברים ארוכים ואכ"מ.

אבל הכא בהמסננת הנוכחית גלוי לפנינו שחיבורו של הפרק החיצון להחלק שנשאר קבוע לפי הכיור הוא פועל השלמת פעולת הכיור דהשתא פועלים כל החלקים יחד בשיתוף להציק להשותים מים מוכנים לשתייה כפי דעתם, ואותו החיבור מקרי בנין, כי הכיור וכל אגפיו מחוברים לקרקע ומשלימים פעולתם רק ע"י חיבורם לקרקע כי משם יוצאים המים וגם רק ע"י התחברים להפרק החיצון הפועל את הסינון דכלי זה אין בפעולתם תועלת לרוות הצמאון, וזה מקרי בנין גמור לא פחות מכלל החזרת דלת היכא דלא חסר לה התקיעה, ועי' בגמ' שבת התם דף קכ"ב ע"ב ת"ד דלת של שידה וכו' נוטולין וכו' ושל לול של תרנגולים לא נוטלין וכו', בשלמא של לול של תרנגולים קסבר כיון דמחברי בארעא יש בנין בקרקע וכו' אלא של שידה מאי קסבר וכו' עד אלא אמר רבא קסבר אין בנין בכלים וגזירה שמא יתקע עכ"ל. הרי ברור דמיירי כאן ברפוי דחסר לו התקיעה ואפ"ה בקרקע חייב דיש בנין אף ברפוי אבל בכלים עדיין פטור עד שיתקע כי אסור התקיעה בכלים להיות עליו תורת בנין.

ומה שפלפלו בענין בנין עראי אין לו שייכות לכאן כי לא מקרי עראי מה שחסר לתועלת הבנין הקבוע ושהוא משלים הבנין הקבוע בפעולתו ובתועלתו, ושבלתי חלק זה לא יושלם פעולת החלק הקבוע, דזה בודאי בנין גמור, אלא דיש להעיר ולעיין אולי יש להתיר החזרת המסנן מדין מוסיף על אוהל ארעי שזה מותר אפילו במחיצה המתרת ואפילו באהל שהוא מגין למעלה (ריש סי' שט"ו) ואפילו בפקק החלון וכסוי בור, מיהו המעיין יראה מיד שלא מצא עדיין את שאהבה נפשו, כי לגבי ענין הסתימות הנ"ל פקק וכסויבר הלא תשמשנה הן בניגוד לבנין הקבוע בקרקע לכסותם ולסתמם, לא לשתף פעולה עמהם להשלים שמושם יחדיו כי זה מכניס האור וזה מעכבו והוה ככלי המונח נגד הבנין לעכבו מלעשות פעולתו וכן לגבי כיסוי בור, ולענין הוספה על בנין ארעי העיקר הוא תיבת ארעי כי שם מותר אך ורק מטעם שבין לילה ובין לילה אבד ועומד רק לשעה ואח"כ מסירין אותו, וכל ההיתר שלו הוא רק מצד מה שהוא ארעי ולא יותר, משא"כ הכא דכוונת המחזיר הוא להניחו מחובר שם לעולם אלא דמטעם צורך הניקוי צריך להסרה ארעית מזמן לזמן, נמצא דההסרה היא הארעית וההנחה היא הקבועה, ודבר זה הוא ברור למבין וח"ו

לבנות היתרים תלויים בשערה על סברות חלושות והשוואות ריקניות, ולכן כל מי שלבו נוקפו ומרגיש צורך בסינון יעשה כמו שכתבתי לעיל ולא ישתמש במסננת כלל בשבתות ויו"ט לשתייה אלא ישתה ממים המסוננים מלפני השבת ולענין יו"ט יסיר המסננת לפני יו"ט כדי שלא יבא להסירו ביו"ט עצמו כשתסתם ויכשל ח"ו בתמורות בסתירה ובנין שהם מלאכות גמורות.

ואני טרם אכלה לדבר על לבי רציתי לברר עניינים טרודים שאני רואה בהם צורך כי המבוכה בהם נפוצה מאד האחד הוא ענין הלכות תערובות עם קולותיה וחומרותיה מצד האחד, ומצד הב' ענין צורך הבדיקה במקום חשש למיעוט המצוי, ודין זיל בתר רובא, אשר במבט שטחי נראים לפעמים ככללים סותרים זה את זה ויצטער המעיין לבחור באיזו דרך ילך אם לעמוד על עקרי כלל תערובות וביטול במין ומינו ושאינו מינו ולח ויבש, ובריה ודבר חשוב וכו', או להניח כל אלה ולומר ניזול בתר רובא ולא נעמוד על דיני תערובות כלל רק שנצריך בדיקה באופנים שונים ולפעמים להניח אף הבדיקה ולסמוך על רוב גרידא.

והנה המעיין הרגיל לעמוד על עקרי ההלכה ופסקי דין בודאי יתמה על תמיהתו. הנ"ל כי באמת שני העניינים נפרדים זמ"ז לגמרי ואינם בגדר דברים הצריכים לחילוקים דקים להבדיל בניהם אלא שכבר ראיתי להאחרונה כלבול גדול בזה וגם שמעתי כמה ציטוטים ממאמרים הלכתיים שנדברו ונשמעו בין החיים המחליפים ומערבים ב' העניינים האחד בחבירו, ועל כן בחרתי להציע בקצרה בירור בדברים למען הסר המבוכה והצל מן הטעות, וזה החלי בע"ה.

דע כי פשוט וברור לכל מבין שכל דיני תערובות מריש ועד גמירא מיירי בנפילת חתיכות ידועה של איסור או של ספק איסור למקום שנתערבה היא או טעמה עם ההיתר וא"א להסירו משם כי אין האיסור ניכר איזה הוא ואף אם יצליחו להסיר גוף האיסור עדיין ישאר טעמו (באופן ששייך דבר זה) והרי יש לפנינו קיבוץ של איזה חומר מאכלי או שאר חומר במקום ששייך לאיסור אחר מבלתי איסורי אכילה) שקבוע בקיבוץ זה מציאות האיסור בודאי ועל כל חתיכה ממנו יש להסתפק שמא זהו האיסור או שמא מעורב בו חלק מהאיסור הקבוע שם או טעמו, וקיבוץ זה נקרא מקום הספק ואל ישיאך תיבת מקום לחשוב שצריך לזה מקום מיוחד אבל יתכן שכלל חתיכות הקיבוץ יהיה מפוזר בד' כנפות הארץ מיהו צריך שחומר הספק יהיה קבוע בו בודאי הופעת האיסור ומה שרגיל ומסתבר להיותו אפילו קרוב לדואי שיתוכב בו האיסור לא נכנס בגדר זה ולא מקרי תערובת כלל וכל הלכות תערובות לא יהיו שייכים בו עד שיכנס בגדר איקבע איסורא ממש ואז יהיו שייכים בין הלכות תערובות כולן.

ואפיע לך ציורים אחדים שישמשו לדוגמא לזה ויספיקו להגדיר הענין הנוכח די ביאורו.

הנה בריש פ' התערובות איתא דבהמה א' טריפה שנתערבה ברכוא בהמות כשרות נאסרו כולן אפילו להדיט ובמקום שא"א לבדוק כגון בולד טריפה אליבא דר"א אין עצה להציל אף א' מאלו וטעם לזה מבואר בסוגיא התם דבעל חי ודבר חשוב לא בטל וז"ל הגמ' (דף ע"ג ע"א) ונמשוך ונקרב חד מינייהו ונימא כל דפריש מרובא פריש, והקשה הגמ' נמשוך הו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אלא ניכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש וכו' ומסיק שם אלא אמר רבא משום קבוע ופרש"י ד"ה אלא אמר רבא גזירה משום קבוע, דילמא אחי, למימשך ולמיסקינהו חד וחד כי לא נידי דהו"ל קבוע וכמחצה על מחצה דמי וליכא למיסמך ולמימר מדרובא פריש עכ"ל. ודבר זה הובא להלכה ביו"ד ריש סק"י והשתא נעיין קצת בדברי הגמ' כי בתחילה שקיל וטרי כדניה של התערובת שלפנינו והקשה (דף ע"ב ע"א) וניקטלו ברובא פי' דאף דיש כאן לפנינו תערובת ידועה שהוקבעו בה בין חתיכות של איסור ובין חתיכות של היתר מ"מ מצד דיני ביטול יתחשב האיסור כאילו אינו בעולם עוד דביבש ביבש מין במינו בטל האיסור ברוב ההיתר ונעלמה מציאותו, ע"ז תירץ דדבר כזה א"א להתבטל וקיים מציאותו לעולם, וע"ז הקשה ונקרב חד וכו' ר"ל דאף בלי ביטול ניקח משם חד ונימא עליו ז"ל בחר רובא, וזה אפשר אף בלא ביטול כמו כל דפריש דאמרינן עליו מרובא פריש וע"ז תירצו דלגבי דבר זה אין כאן רובא כלל דהוצאת גוף אחד מקיבוץ אשר הוקבע בו איסור דלא הו"ל הו"ל קבוע ולא קיים עליו שם רבו וכאילו חצי הגופים שבהם של צד הא' וחציו הם של זה הב' שבהתערובת ודנים ע"ז המחצה על מחצה בין לחומרא בין לקולא כגון כשיש צפרדע א' מת במקום הקיבוץ המון שרצים טמאים והם נמצאים ברפש ונגע א' בלילה ולא ידע באיזו נגע אמרינן דהוה כספק השקול (מחצה על מחצה) ודינו דברה"ר ספיקו טהור, ואצלנו יהיה הדין דספקו אסור דהוה כספק השקול של איסור והיתר דאסור לאכלו, וע"ז הקשה ניכבשינהו דניידי ר"ל נגרום שיתפזרו אנה ואנה ויתחילו להתערב בכלל כל הבהמות שבעולם ולא יקתיים עוד הקיבוץ אשר הוקבע בו האיסור ואז על כל אחד שנתפוס נימא עליו זיל בחר רובא ותירץ הגמ' דליכא למעבד הכי משום גזירה, וכל השקלא וטריא הנ"ל מיירי במה שיש עליו דין תערובת, ואז מצד הלי' ביטול ותקיים החפצא של איסור ומצד דין קבוע אסור ליקח חד חד, אבל בלתי תערובת ודאית כגון כשיש לפנינו ריבוא בהמות סתם אשר כבר שחטנו ובדקנו ממינם ומסוגם הרבה רבואות במשך הזמן ומצאנו שתמיד נמצא ביניהם ארבעים אחוז טריפות ודאות ועדיין לא יצא מבין ידינו אף קיבוץ א' שלא יתברר שיש בתוכם המספר הזה נמצא מעתה שבין הריבוא שלפנינו ברור כחמה שיש בתוכו כארבעת אלפים טריפות, מ"מ דינם דעל כאו"א נימא זיל בחר רבוא ומעיקר הדין מותרים כולם אלא דכבר קבלו ישראל על עצמם לבדוק במקום מיעוט המצוי, ובמקום דא"א לבדוק כגון בולד טריפה, (עי' תוס' דף ע"א ע"ב ד"ה וטריפה) ועוד, ואז יהיה מותר כל או"א

ע"פ הדין של רוב דאמרו חכמים זיל בתר רובא, והשתא פוק חזי הרי בציור הראשון נאסרו כולם מחמת האחד הבודק לבדו ובהציור הב' אף דיש שם כארבעת אלפים של איסור ממה שבראשונה דינם דכולם מותרים דזיל בתר רובא, והחילוק היחיד שביניהם הוא דבציור הראשון איקבע עליו שם תערובת דנתערב שם בתוך קיבוץ מוגבל וידוע מציאות ודאי וידועה של איסור ומאז יש עליו כל דיני תערובות ר"ל של לח ויבש ומכ"ב ובשאי"מ ודבר חשוב ובריה וכו' וכו' הכל בכל מכל כל, ובלי תערובת ודאית כלעיל אין שום דין מדיני תערובות נוהג בו כלל, ובמקום שיתבטל מקיבוץ להיכנס בתוך האכלוסיא הכללית (ניכבשינהו דנייד) בטל משם שם תערובת ושולט על כל אחד דין נפרד שלזיל בתר רובא, כי אין לפנינו עוד קיבוץ של גופים שנקבע בו האיסור כי הקיבוץ גופא אודא ליה ואין כאן תערובת של איסור והיתר שאין האיסור בטל בתוכו.

ועי' בש"ך כללי ספק ספיקא (ארוך) אות ט' שם מיירי בעובדא דנתערבה חתיכה ספק איסור בהיתר שוה בכוחות (חד בחד) ורן עליו הש"ך (לפני זה) אם אפשר להתיר גוף אחד מאותה התערובת ע"י ספ"ס שמא חתיכה זו אינה אותה של ספק איסור ואפי' את"ל שכן הוא שמא אינה אסורה, והעלה שאין להתיר עי"כ דהו"ל ספ"ס משני ענינים ושני גופים והוסיף שם וז"ל ונראה דאפילו נאבד אחד מהן מן העולם לגמרי לא מהני בכה"ג דאף ע"ג דהיכא דנתערב דבר חשוב חד בתרי ונפל אחד מהם לים או נאבד מן העולם הותרו כל השאר כלדעיל סעיף ד' הא אמרינן התם טעמא דמן התורה כבר נתבטל ברוב ורבנן גזרו בדבר חשוב שלא להתבטל הם אמרו והם אמרו שאם נאבד אחד מהן תולין להקל מה שאין כן הכא עכ"ל הרי הניח התירוצ' וההסבר בכעין פרשה סתומה כענין גזירת חכמים כל' כך היה רצונם של חכמים ואין להרהר אחריהם, ונראה לי ע"פ מה שכארתי לעיל, הסברה פשוטה ומובנת למה שהתירו בנאבד או נשרף בתערובת דבר חשוב באופן שלא יקשה כלל למה נאסור ולא נתיר בנאבד דחד בחד דהכא, דהנה מבואר מסוגין דאלולי האי כללא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי היה מותר להקריב חד מינייהו ונימא כל דפריש מרובא פריש אלא דכיון דאיקבע איסורא בתערובת זו אסור לעשות כן מאין כאן רוב להתיר בשבילו דקבוע כמחצה, והשתא דנאבד או נשרף אחד מהאי תערובת אודא ליה דין קבוע דא"א לומר עוד בודאי יש בתוך קיבוץ דהכא מציאות קבועה של איסור דאולי אותו שנאבד של איסור היה ואף שהרוב מוכיח דלא כן מ"מ בטל מכאן הודיאי הגמור שהיה עד השתא ואודא ליה דין הקבוע מהכא ואז מותר ליקח חדא ולסמוך על הרוב אלא דמכיון דכבר חל על קיבוץ זה שם תערובת איסור מאז שנתערבה בתוכו חתיכת איסור ידועה ולא נתבטלה בתוכו מפני חשיבותו ודין ושם זה לא אזור מיניה אלא שנתבטל ממנו הדין דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כנ"ל והותר ליקח אחד אחד, לכן אמרו חז"ל שאין להתיר אלא בלקיחת שתי חתיכות כאחד (ע"י איש אחד או

ב' אנשים כאחד כמבואר הט"ז שם סק"ט) וכן החמירו שלא לאכול את כולם ע"י אדם אחד או ע"י ב' בנ"א כאחד (שם סעי' ז' מהג"ה) וכל זה מפני ששולטים על קיבוץ זה ב' דינים אלו הא' שעדיין יש איסור בתוכו שלא נתבטל והב' שפרח ממנו דין דקבוע, והמתכונן בזה יאורו עיניו כי יפתח לו השער הסתום בע"ה, וכל זה שייך היכא דנפל האיסור ברוב היתר ועי"כ יוכל לסמוך על הרוב היכא דפרח מיניה דין קבוע, אבל לא כן בנפל חתיכה של ספק איסור בתערובת של חד בחד ואף דנאבד או נשרף א' מהם, דשם הוא במציאות תערובות של מחצה על מחצה לא מפני דין דכל קבוע כאילו הוא מחצה על מחצה אלא מפני המציאות הממשית של תערובת דמחצה על מחצה ומה בכך שנאבד חד מיניהו ואזדא מיניה דין קבוע הלא שם זה של קבוע לא פסל בו כלום והמחצה נשאר עליו כדמעיקרא ואז הדין הוא לחומרא ככל ספק השקול, ומה שנפל בו רק ספק איסור לא הועיל בו להקל עליו מטעם ספק ספיקא דהו"ל ב' גופים וב' ענינים כמבואר שם בארוכה ומעתה כע"ה נתברר לנו דברי מרן הש"ך בטוט"ד מבלי לתלות בסתימת הם אמרו כמאמר כמוס ונעלם.

נחזור על הראשונות למה שקבענו דרך בודאי נתערבה חתיכת איסור או ספק איסור בקיבוץ מוגבל של חתיכות היתר, רק אז יש להגדיר הקיבוץ ההוא בשם תערובת איסור והיתר ואז יש לנהוג בה כל דיני תערובת כנ"ל ובלי כל זה אין תערובת כלל ואף במקום תערובת ידועה מאז שנתבטל הקיבוץ ונתערב או התחיל להתערב באוכלוסיא הכללית אזדא ליה הקיבוץ ובטלו משם דיני תערובות כנ"ל, ואם ישאל הקורא היקר היאך מסתבר דבר זה אמאי לא נימא אדרבא הואיל ומהשתא נפצה התערובת הנ"ל בין בהמות העולם נחזיק לכל בהמות של כל העולם כולו כתערובות של איסור והיתר ונאסרם כולם עד שיבא אליהו או עד שנשרף ונאבד מהם, התירוץ לזה שלא יתכן בעולם שנחשוב להאוכלוסיא הכללית כתערובת כי אין שם תערובת חל רק על קיבוץ מוגבל שלא יתרבה רק בהוספת גופים לתוכו ולא יתמעט רק בהוצאת גופים לתוכו ולא באוכלוסיא הכללית של העולם שהוא בדבר חי מתרבה ומתמעט מעצמו ואם נפשך לפקפק בסברה יש אלף סכרות וחילוקים אחרים להבדיל בין הקיבוץ הידוע המוגבל בכמותו ובין המון והאוכלוסיא הכללית, ואביא בע"ה דוגמא להוספת ביאור דבר זה וידון עליו הקורא וירא וישפוט. נצייר לעצמנו מי שעבר בשדה המלאה אלף אלפים קלחי כרוב והביט באחד מהם וראה תולעת קטנה נכנסת בו ובעבור חמש דקות שכח איפה ראה את התולעת הנ"ל וכבר בדקנו הרבה פעמים כרובים משדה זו ומצאנו שהמתולעים הם פחות מאוחז אחד מהם וכבר החלטנו דלא בעינן להו בדיקה לתולעים כי המתולעים מהם מיעוט שאינו מצוי מכל הבחינות, והשתא יש לעיין אם צריך לרדן על האי שדה מדין תערובת כי אחרי אשר כבר ראינו תולעת אחת בודאי בתוך קלח א' נשכח מקומו, אולי נעשה כל השדה לתערובת כרובים ותולעים כי התולעת בריה הוא ואינה בטילה אפילו ביותר מאלף לרוב הראשונים, והא' ונמשיך הציור להלן פסיעה קטנה,

ונדמה שהאדם הנ"ל שכח באיזה שדה ראה את התולעת וגם באיזה מדינה קרה המקרה הנ"ל, האם נאמר שמכאן והלאה יש לדון על כל מין כרוב כתערובת איסור וכל חלק ממנה כחפץ של איסור כפי אשר יגזור הלכות תערובת, ואולי נקיל לאכול מהם שנים שנים כי בודאי נאבד או נשרף כפי כמות האיסור. והנה כל בר דעת ידע בכח שכלו דאי אפשר לדון על כלל המין כולו התערובת ולא על כלל האוכלוסיא דמדינה שלימה בתערובת של איסור והיתר, ואולי גם על שדה בעוד שלא נתלקטו ונתקבצו גופיו להיות לקיבוץ מוגבל אשר עליו יחול שם אגודה וקיבוץ ואחרי שיתערב בו מה שנתערב אז יחול עליו שם תערובת אבל בלתי כל זה אין לדון אלא מדין רוב ומצוי, כנלענ"ד הדרך הנכונה והסלולה בענינים אלה בע"ה.

והנה בענין המים אשר דנים אנו עליו יש אשר פלפלו בו מצד דיני תערובת להוכיח שנאסרו כלל המים שבעיר נוא יארק, כפי דעתם מצד מה שהשרץ בריה או יבש וניכר וכו' ויש שדנו שבטל האיסור בתוך המים ומותרים הם כפי הבנתם הלכות ביטול וכפי עומק פלפולים בזה, ויש אשר דנו על המים מצד דין רוב ומיעוט המצוי בין להתיר בין לאסור, ויש שהרכיבו שתייהם יחד וצרפו כללים לקוחים מהל' תערובת עם כללים מסוג השני לחקוק מהם דרך ממוצע כפי סברתם. והנה אף שראינו שכמה מגדולי הפוסקים האחרונים פלפלו בענין הביטול וכל אגפיו בנוגע לשאלת שרצי המים אל ישיאך לבך שדבריהם שייכים לשאלת מימי עיר נוא יארק שלפנינו כי הם דנו על בורות מוגבלות שהוכרו בתוכם שרצים ואז יש לדון עליהם ככל דיני קדירה ותערובת שבהל' איסור והיתר בשו"ע יו"ד מס' צ"ח עד ס' קי"א אבל בעינינו א"א לחשוב על המים ההולכים בתוך הצנורות הגדולים שמתחת רחובות עיר נוא יארק בתערובות איסור והיתר ויהיו המים נידונים לפי"ז כחפצא של איסור עד שיסתננו, כי א"א לדון עליהם כגוף וקיבוץ מוגבל שנתערב בו איסור, הן מצד מה שלא נודע האיסור שבתוך מים אלו שלפנינו כי כל שראינו אותו כבר הוציאו מן המים ומה שנודע לנו מצד ההוכחה שבודאי יש שרצים שם ואף נוכל להגיד בדיוק כמותם, כל זה בנוי על ראיות תוכחיות מצד מאי דליתא קמן וכעין האחוז של טריפות שבתוך כל קבוץ בהמות שאין עליהם דין תערובת כלל כפי המבורר למעלה ואין שום חילוק בעולם שיבדיל בין ב' דברים אלו ר"ל הבהמות והמים כי הם שוים ממש בצורה ובתכלית, הן מצד מה שא"א להגיד על המים הללו שהם כקיבוץ מוגבל ששייך בהם דיני תערובות כי הם מתחלפים תמיד נכנסים ויוצאים וכו' וא"א בשום פנים שכלל המים שבנוא יארק וספיקו יתחשב הגוף אשר יתערב בו איסור ויהיה נידון כתערובת איסור והיתר ודבר זה הדעת ימאסנו ובפרט אחרי הביאור וההוכחות שהארכתי בהם למעלה ברור לי שכל מבין דבר יראה הדרך סלולה לפניו ויקבל את האמת ממי שאמר, ר"ל שאין לדון על המים הכלליים כתערובת איסור והיתר בשום פנים.

ויען כי דנו על זה גם מצד דיני רוב ומיעוט המצוי ודיני בדיקה אענה חלק
אף בענין הזה בע"ה.

*

מהנ"ל

בענין מיעוט המצוי ומיעוט שאינו מצוי

והנה הלכה רווחת בישראל דמיעוט המצוי ושכיח צריך לבדוק אחריו אף
דברור כחמה שיש רוב נגדו והיה אפשר להקל ולסמוך על הרוב מ"מ כיון
דשכיח ומצוי המיעוט האוסר א"א להתיר עד שיבדקו ומקור לדין זה הוא,
מסוגיא קמא דחולין דאף דנקטינן דודאי רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן
ומותר לסמוך על שחיטת סתם בן אדם מ"מ זה דוקא בשאינו לפנינו או בדיעבד
אבל אם הוא לפנינו צריך לבדוק אם הוא מומחה ויודע הלכות שחיטה ובל'
השו"ע שם וע' בבה"ג שם סק"ד, וכן אצל בדיקת הריאה סי' ל"ט שם דהצריכו
בדיקה משום מיעוט המצוי ושכיח ואף אסרו בדיעבד אם נאבדה הריאה וא"א
שוב לבדוק לדעת הרמ"א שם סעיף ב' בהג"ה, מיהו כל זה מטעם חומרא וסיג
כי מדינא יש לסמוך ארוב בכל מקום ועי' ש"ך שם סק"ח ועי' רש"י חולין דף
י"ב ע"א ד"ה פסח וז"ל ונקובת הריאה משום דשכיח בה ריעותא בדקינן והיכא
דאיפרשא ריאה ולא בדק מיתאכלא דסמכינן אהא וכו' ואין מפרסמין הדבר
עכ"ל.

ועי' ביו"ד סל"ג סעיף ט' בהג"ה וז"ל וכן נהגו להקל בעירנו באותן אווזות
שמלעיסין לעשות מהן שומן שיש תקנה בעיר לבדוק אחר נקובת הוושט משום
דשכיח יותר מסירכות הריאה וכו' ויותר היה טוב שלא לבדוק כלל ולסמוך
ארובא מלבדוק ולהקל במקום דאיטכא ריעותא עכ"ל. משמע דמה שהצריכו
לבדוק במקום מיעוט דשכיח הוא מצד התקנה לא מצד הדין וזה ברור בלשונו
דכתב שיש תקנה בעיר לבדוק וכו' משום דשכיח יותר מסירכות הריאה עכ"ל
הרי דאינו מצד הדין אלא מצד התקנה ואף מסיק שיותר טוב שלא לבדוק כלל
ולסמוך ארובא, אף דברור שלא התיר לכתחילה לסמוך ארובא דבודאי חייב
לתקן לבדוק כמו בריאה וכן העלה הש"ך שם ס"ק כ"ג מיהו זה ברור שמצד
הדין אף מיעוט המצוי אינו מחייב בדיקה וחיפוש אחריו אלא מצד התקנה,
ולא מצד הדין רק שלפעמים תקנו מטעם חומרא וסיג שלא לסמוך על הרוב
היכא דנשללה הכדיקה כגון בנאבדה הריאה וכשנ"ל לעיל.

והנה מגדולי הדורות שלפנינו ניסו לקבוע ענין זה של מצוי ושכיח לדעת
כמה מקרי שכיח דליהוי פחות מזה לא שכיח עד דקרינן ליה מיעוטא דמיעוטא.
ועי' בשו"ת הריב"ש סי' קצ"א (בקטע המתחיל גם מש"כ) וז"ל אם היו נמצאים

עדיין לא היה נקרא זה מעוט מצוי שמיעוט מצוי ר"ל שהוא קרוב למחיצה ורגיל להיות דומיא דמיעוט המצוי המוזכר למפרשים ז"ל הסרכות הריאה דאע"ג דאזלינן בתר רובא ואחזיקי איסורא לא מחזקינן אפ"ה צריך לבדוק בסירכות הריאה מפני שהוא מיעוט מצוי עכ"ל. ובאמת קשה לזהות מה זה קרוב למחצה שבדברי הריב"ש ז"ל כ' מחצה ממש הוא ספק דאורייתא ואסור מדינא, וקרוב לזה הוא עומד על סף האיסור ואין נאמר שאינו אלא דבר הראוי לתקן לחשש לו, ומסתמא צ"ל דלאו לקרוב ממש נתכוין אלא לכמות שהיא בשכונת המחצה וקשה לזהותו בדיוק, מ"מ זה ברור שדעת הריב"ש שענין המצוי פירושו מצוי תמיד וא"א להמלט ממנו כי רגיל לראותו בכל עת ולא יהא כהפתעה בראותו אותו כמו שנאמר על דבר שאינו מצוי ושכית.

ובשו"ת משכנות יעקב חיו"ד סי' י"ז קבע כעין מספר וכמותו מדוקדק למה שיחייב חיוב בדיקה מצד דין מצוי ושכית וז"ל שם משנה שלימה שנינו בסוף פ' כל הגט, ר"י אומר בג' פרקים בודקים את היין וכו' וקאי אדלעיל דאמר המינח פירות מפריש עליהם בחזקת שהן קיימין וקאמר ר"י דיין צריך לבודקו בג' פרקים בשנה שמצוי להתקלקל בימים האלה, אח"כ כתב וז"ל ובודאי אין רוב ואף מחצית יינות מחמיצין רק מיעוטן ופוק חזי כמה שיעורה כדתנן בב"ב המוכר יין לחבירו מקבל עליו עשר קוססות למאה וכו' שיי"מ דטפי מהכא לאו אורח ארעא להתקלקל וכו' הרי להדיא שיעור יין המתקלקל הוא חלק עשירי וכו' ובעי בדיקה עכ"ל. ובמקום אחר הוא כותב וז"ל וכבר נתבאר תוך דברינו עד היכן יקרא מיעוט המצוי מהך דגבי יין קוסס כמש"ל שהוא חלק מ', עכ"ל.

היוצא מדבריו ומה שנתפרסם מאז ועד עתה בכל רחבי עולם ההוראה הוא דשיעורו של בעל משכנות יעקב ז"ל הוא אחד מ"י להיותו למיעוט המצוי המחייב בדיקה.

ואף שהרבה גאוני בתראי נחלקו על דבריו והקילו לומר דלא מקרי מצוי ושכית עד שיהא בו הרבה יותר מעשרה אחוז ע"י בשו"ת אמרי יושר להגאון המפורסם מוה"ר מאיר אראק זצוק"ל סי' קמ"ה ובשו"ת מהרש"ם סי' צ"ג ועוד מ"מ כבר תפסו האחוז של בעל המ"י כדבר הנהוג ונתפשט בכל ישראל, מיהו כל זה הוא נוגע לאחוז של טריפות בין הכשירות או לחומץ בין היין, שבב' אלו והדומה להם נפסל ונאסר חלק העשירית לגמרי והיה להו מיעוט של איסור או פסול נגד ההיתר והטוב שהוא פי תשע ממנו וזה מקרי מצוי ושכית אבל לאחרונה תפסו העולם וביניהם כמה רבנים חשובים שכן הוא האחוז ביחס להבדיקת תועלים בירקות לדוגמא אם מצאו שקלח א' של כרוב שבין עשרה קלחים נגוע בחולעת א' והשאר נקיים לגמרי ואין אף באחד מהם תולעת א', וכך הוא המצב תדיר או חל חיוב בדיקה על כל המין של כרוב או

לכה"פ על כרוב שבאיזור זה, כי כבר קבעו שהכרובים הגיעו למספר הקסמי של בעל המשכנות יעקב שעל פי מספר זה נקרא המיעוט מצוי ושכיח, ואף במקום שהכרובים גדולים כ"כ שאפשר להאכיל לעשרים אנשים, מכרוב א' ונמצא שרק א' ממאתים איש יפגע בתולעת, אפ"ה מקרי זה מקום שהתולעת מצויה כיון שהגיע למספר הדרוש, ואין להביט אל האוכלים או אל המנות שעושים מן הפירות רק על אחוז של הקלח האחד בין שאר הקלחים כי אותו שנמצא בו תולעת מיקרי כרו במתולע או נגוע בתולעת. ויש לחשבו בדיוק כבהמה א' טריפה בין הכשרות, כן אומרים התופסים בשיטה זו.

ותלמיד א' ותיק הראה לי שכן מצא בפירוש באגרת השית א' מחצירו של הרב אלישיב, והלה כתב וז"ל והגם שיש לחלק בין בהמה דבהמצא ריעואת או טריפות כל הבהמה טריפה לבין ראש חסא שאם ימצא תולעת א' בו אין כל הירק אסור, אולם לדעת רבינו גם בזה יש להחמיר להצריך בדיקה עכ"ל. (והמבקר יתזה בין השורות המובאות שם שמרן הגאון רי"ש אלישיב שליט"א דיבר באמת על א' מעשרה עלים או משבעה עלים של ירק, ודבר זה קרוב הרבה יותר אל השכל, אבל הכותב החליף תיבת עלין בראשי חסא וכנראה עשה זו מדעת עצמו ועפ"ז יצא במסקנתו הנ"ל).

והנה בענין המים שלפנינו ספרו לי שרב אחד מובהק דרש לפני קהל גדול ואמר להם שענין העשרה אחוז הוא כחוק ולא יעבור לחייב ע"י בדיקה ויש לקבוע אם יש באמת עשרה אחוז של מתולעים בתוך הבלתי מתולעים ואז יתחייב לבדוק כל המים המוכנים לשתייה או לאסור לשותות מים בלי סינון, והנה בענין הכרובים וכיו"ב יש חילוק טבעי (הקלחים) שאפשר להשתמש בו לקבוע על ידו אחוז הנגועים אבל אצל מים קשה לקבוע כי אם נגיד שהחפצא שבו מודדים האחוזים הוא החבית המכילה חמשים גלון ואחרי הבדיקה נמצא שיש תמיד רק חבית אחת מתולעת בין העשרים הבלתי מתולעות ועפ"ז נשמח כולנו לאמר פטורים אנו מבדיקה כי לא הגענו למספר שלם עשרה אחוז, נשאל לעצנו מי הגיד לנו שהחלק המתמודד הוא החבית של חמשים כגון בדוקא הלא אפשר שהוא כמאת אותה של מאה גלון, או של מאתים ואולי לא ע"י חביות אנתנו מודדין אלא ע"י ברכות מים ר"ל שאם נמצאת בריכה אחת בין הבריכות שבה נמצאת לא יותר מתולעת אחת ובשאר הבריכות לא נמצאת בפ"א אף אחת מ"מ הלא אותה שיש בה התולעת מקרי בריכה מתולעת או מנוגעת בתולעים וע"י נחייב בדיקה דייקנית לכל מים שבארץ הבריכות כי הגיע שם למספר הקסמים שעל ידו הוקבע חיוב הבדיקה. עד כאן הביא ר' ירמ' לר' זירא לידי גיחוך ולא גחך.

ויש לדעת כי כל ענין תשובת המשכנות יעקב הוא להצריך מבקשי הוראת אמת בקביעת המצוי והשכיח ואחרי אשר מצא את המספר הזה של א' מעשרה

הראה שכך הוא הדרך הנכונה לקבוע על ידו גדר המצוי, אבל לו יצויר שע"י המספר הנ"ל יצא מה שברור לכל בר דעת שהוא בלתי מצוי ולא שכית כלל, ברור שננית את המספר ונשתמש בשכלנו שהענין לנו בוראנו ברוב טובו וחסדו, כי אין המספר שולט על הדין ועל השכל ועל המציאות, ורק דבר אחד בא בחשבון והוא לקבוע איזה מיעוט של איסור נמצא תדיר ורגיל להיות באות לפנינו וכמו שכתבתי לעיל שהופעתו אינו מפתיע אותנו הרגל המצאו בולט לעינינו, ודע כי ההשתמשות המספרים בכל מקום הוא באמת רק כעין כלי המסייע לבעליו באיזה מלאכה ואומנות, וכ"ז שהכלי עושה פעולתו ומסייע להתכלית הדרו נשתמש בו ובאותו רגע שאינו פועל ואף פועל כנגד התכלית נשליך מידינו ההשתמשות במספרים ונעיין בהענין עצמו בלי מספרים, ואם המיעוט יהיה דבר מוזר ובלתי שכית לא נחייב בדיקה וחיפוש אחריו אף שהגענו לאיזה מספר קסמי, והנה כל אחד יעיד על המים שבביתו שקשה למצוא הבריות הקטנות שעל ידו הרעישו כל קריה הומיה ולא שכיתי ורגילי כלל ומה לנו לעשות משחק ממספרים ולבהל קהל המאמינים המדקדקים בהפחדות אשר אין להם שחר.

סוף דבר אין כאן סיבה כלל לחייב בדיקת המיעוט המצוי, וטוב להניח המים במקומם ולשתותם כמות שהם כי כן הדין דורש, והשכל מחייב, ויש באמת הרבה יותר ממה שכתבתי לעיל הדרוש לברר ענין הנוכחי עד תכליתו אבל מה אעשה כי המלאכה מרובה והזמן קצר ובעה"ב דוחק וילמד סתום מן המפורש ואיש על מקומו יבא בשלום בלא מכשול ועון.

* * *

מורנו הרב ישראל הלוי רייזמאן שליט"א

בענין חקיקה כתיבה

גיטין כ. חקיקה הוי כתיבה - הרמב"ם בה' גירושין ד' ו', "חקק גט על הלוח או על האבן או על טס של מתכת, אם חפר ורבי האותיות כשירה, שזה כתב הוא, הרי הוא אורמ כתובה בעיל ברצל, כל' שהוא חופר", ומכשיר גם חקק מאחורי הטס עד שאותיות בלטו מפני הטס, אבל לא בתוך תוכות.

וקצ"ע דהול"ל מדכתוב בתורה, והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות, ולמה הבא קרא דירמיה "כתובה בעט ברזל" ולא הא שבתורה?

חבורה נאה - ראיתו בברח"א (גיטין ב. ד"ה ירכות) - מהו האות בחקיקה הנ"ל, האם האות הוא חלק הטס או הבן הנשאר חקוקה למטה או דלמא האות

עמוד הספר	שורה	נדפס	צריך להיות
צד	13	בטת	כטת
קכח	27	סח צד	סח מיד
קכח	30	ע"מ חבי"ד	ע"מ ידוע חבי"ד
קלט	2	ולשחת	ולשתות
קלט	3	כלי מניעה	כלי מניעה
קלט	9	מתוך נחלים	מתוך נחלים
קלט	9	השטח	השטח
קלט	15	תחת נהר	תחת נהר
קלט	15	השורתי	השורתי
קלט	30	רוכס	רוכס
קמ	16	דקמים	דין מים
קמ	23	כור	בור
קמ	6	המיר	המיר
קנ	19	דאיטא רעויות	דאיטא רעויות
קנ	20	חלק מ'	חלק מ'
קנ	9	השותאי	בשם א'
קנ	26	לעצט	לעצט
קנ	26	כגון	גלון
קנ	27	במאת	באמת
קנ	23	ורבי	ורבי
קנ	24	חורמ וכו'	אומר כתובה בט ברוך
קנ	24	חופר	חכר
קנ	25	בתוך	בחק
קנ	28	חבורה	הקורה
קנ	28	בברח"א	בברכ"א
קנ	29	הבן	האבן
קנ	1	האורי	האור
קנ	3	וושן וכו'	שכן טראק, אכן
קנ	3	במא	האי
קנ	4	שנים	שנים
קנ	6	במי	דמי
קנ	7	בחבורתו	בחקירתו
קנ	8	ברפ...	בחאות
קנ	9	ואלו	ואלו
קנ	10	שלא הווי כו'	אלא זה שבוטח
קנ	11	בבניא	דבניא
קנ	12	קח	ר"ת
קנ	17	בלק ככלי	חלק הכלי
קנ	19	רשיי	כלי
קנ	19	שרק	שרק
קנ	20	בביטחלוכו	דוחס לדן
קנ	21	מחפש	מקדש
קנ	21	שמחבת	שמחת
קנ	22	בכול	שכול
קנ	22	בחקי רשיא	בחקי רשיא להל יסודות
קנ	24	ריקש	קידש
קנ	25	ד...	של הברכ"א
קנ	25	כל	כלי
קנ	25	קובץ	קובץ